

LA HISENDA DELS CATALANS

(RECORTS DE MÚRCIA)

B aquest nom es coneguda la explotació rural, que uns fills de Molins de Rey posseheixen allà. Mon objecte, al parlar de la finca dels Srs. Roca germans, baix quina rahó social corra sa explotació, no es altre que 'l de donarne una lleugeríssima ressenya als lectors de «La Renaixensa» y una petita mostra del apreci, que 'ns mereixen nostres germans de Catalunya, qu' en llunyanas terras s'afanyan per' afegirlhi un titol mes, en la activitat, que li es proverbial y com senzilla però eterna recordansa del agraument demostrat per ells, en ocasió d' anar á prestar aussili á las víctimas del ayguat, qu' excitá la caritat universal.

Catalunya plegada que s' associá, desde 'ls primers moments, al dol que cubria aquellas apartadas comarcas, anegadas pe 'l desbordament d' una massa d' aygua, de

cual recort los vells no oviravan la fetxa; no podia menos que ferse sensible á la catástrofe de nostras provincias germanas y per aixó la comtal ciutat aná en son aussili: d' una de quals comissions benfactoras tingué l'inmerescuda honra de formarne part, qui escriu aquestas ratllas.

No vos creguéu m' obligui res d' aixó á dirvos quatre cosas respecte de mon propósit; ni tampoch la bona acullida, en just agrahiment del hostatje que 'ns prodigaren dits senyors, puig que la recompensa seria nula, devant dels que molt fan pera no desdir en res dels demás fills de la terra, qu' á tan alt lloch han col·locat lo nom de la patria en aquellas encontradas.

Sempre que lluny de casa 's trova qui enrahona nostra parla, sembla que ja no li ha de faltar res, y tal vegada aixó fou lo que motivá en gran part ó en tota ella, no tan sols lo criteri que dominá en nostras apreciacions, si que també 'l major ó menor acert qu' obtinguerem en la manera d' obrar. Com que precisament en los llochs ahont fixarem nostra atenció, per esser los mes pobres y abandonats y per consegüent mes malaltissos, está enclavada «L' hisenda dels Catalans»; d' ella volem parlarvos, encara que no siga mes que per damunt. Dista poch mes d' una llegua de la ciutat; y á una regular distancia d' ella, ja 's coneix, desde la carretera estant, que la inteligencia humana hi juga un gran paper y sobre tot que la má del home expert hi treballa molt sovint, pera perfeccionar los conreus allí establerts, fa mes de vint anys en aquesta banda. Tot está bé; no hi ha res supérfluo, y sens esser rebuscat, hi campejan l' utilitat y 'l bon gust per tot arreu. Lo cultiu principal, son los arbres fruyters; entre quinas produccions s' hi contan las vermellencas magranas de primera classe, las aromáticas taronjas mandarinas y las odoríferas, usualment conegudas per son matís groguench que encisa nostra vista y cual suau perfum captiva nostre esperit. Los caminals están tancats pe 'ls ceps emparrats en espatllera ab estacas y fil-ferro y tot vorejant-los fan de fita las moreras, ab quals fullas s' alimentan los cuchs de seda, una de las millors cullitas ab que conta l'

hisenda y quina cria es digne de ser visitada pe 'l mes exigent en aquest ram. Allá no 's ven cap drap de llevar que no siga examinada ab la munió de microscopis solars que conta la casa; picant en un morter ab aygua destil·lada ó de pluja, la papallona-mare qu' á son temps depositá 'ls ous y posant una gota en lo porta-objectes per' analizar si pateix ó no la *pebrina* ó algun altre de las moltas malalties encomanadissas que tan sovint delman las andanas ó canyissos, si al vendre y comprar la llevar no 's té cuydado de saberho avants. D' aquesta manera 's pot donar assegurada; lo que además de perfeccionar las rassas, produheix una justa recompensa al criador y al culliter, que d' altre modo s' exposaria á una pérdua, sino total, en moltas ocasions, á lo menos, sempre molt digne de tenirse en compte: lo que fa gosar merescuda fama á aquest producte de la casa Roca germans de Múrcia. Además, aixó permet poder facilitar la llevar als pobres, sense tenir que desembossar cap diner y tan sols donant part de seda en capells, dels que 's produheixen ab la mateixa, que dits Srs. facilitan á molta gent menesterosa; prestant d' aquesta manera, un gran servey á la humanitat y á la agricultura del país, que no deixa d' apendre un bon exemple. No hi faltan tampoch, pe 'ls voltants de la casa, grupos de la típica palmera qu' ab sos rahims de datils, tan caracteriza aquellas regions.

Al veure qu', al costat d' aixó, encara hi han terrenos salats é incults, cual conreu allunyaria las febrosas malalties d' aquells pobres pagesos, que ningú 's recorda d' ells, y contemplar la explotació qu' 'ns ocupa, no deixaréu de coneixer la importancia de la cosa, sens exclamar: *benhaja la llum de la civilisació*, qu' ha anat á difundirse sobre aquella munió de *tahullas* (1), que tant podrian donar al Erari públich necessitós de grans sumas, pera 'l desentrotllo y mellora de la mare-terra.

Además, dits Srs. han donat á coneixer allá una porció

1 *Tahulla* es la mida agraria del país. Cada 9, componan 1 hectárea aproximadament.

d' eynas agrícolas perfeccionadas, de las que 's fabrican á Catalunya, tals com: bójits ó cinias, aradas, bombas de trafech pe 'l vi, introduhint senzillas, però molt útils modificacions en algunas d' ellas, especialment en las últimas en quinas se necessitava sempre una regular quantitat de vi en lo fons pera que funcionessin bé; qual quantitat algunas vegadas tenia que llensarse per la exposició de que no 's fes malbé. Aquesta millora consisteix en posar un doble fons á la alsada del cos de bomba, que va clavat á plom dins lo portadora ó receptácul, desde hont se xucla pera passarlo d' una bota al altre, ab l' objecte de que la quantitat pera cebar lo cos de la bomba siga la menor posible; lo que 's logra per medi d' un cilindro de planxa de petit diámetro, que l' enrotlla, soldat al doble fons, que no mes ocupa la meytat de la boca del receptácul.

Cal fer constar també, qu' allí no hi faltan *pous artesiens*, qu' ab sos raigs d' aygua com la cuixa, provinents d' uns 36 pams de fondaria, brollan á la cara de la terra y qual barboteig puja moltes vegadas, pedras del diámetro del forat, lo que vos indica la forsa ab qu' eixirá la columna d' aygua, que fecundisa aquella hisenda.

Tampoch deixá de cridarnos la atenció, l' espayós seller, per la quantitat y qualitat de sos vins y especialment los *condensats*, que 'ls Srs. Roca elaboran tan bé, qu' en moltes ocasions nos creyam transportats á Jerez y per lo poch comú qu' es trovar agricultors que dominin al vi en sos diferents estats. L' análsis que practicarem tot diant, nos doná per resultat en un d' ells, mes de un 15 per 100 d' esperit ó alcohol, ab l' alambich de Mr. Salle-ron. Fins á la fetxa, y aixó era al comensament d' aquet mes, y encara que la riuada del 15 d' Octubre, quin capritxós ayguat produhí en aquella dependencia un *totum revolutum*, no poguerem trovar botas cap-trencadas, ni molt menos agres, cosa tan estranya, que sols se pot deduir de la bondat dels caldos que contenen ó de lo ben treballats qu' están. Aquet dato y lo de qu' algun *Champanyista catalá* ó fabricant de vins escumosos se servia

de vi d' aquell seller per' elaborarlos, nos acabá de convencer en nostras asseveracions.

La cria de porchs, es un dels altres rams de la industria rural á que 's dedica la casa y per cert debém consignar que tinguerem ocasió de saber los destrossos causats per la riuada que se 'n emportá una gran porció de grassos á punt de vendre y ocasioná desperfectes de consideració en los coberts destinats á encorralarlos, y en las demás cuadras de bestiar ó corrals de viram, que se 'n perdé molta, perque tot aná á terra ab la impetuositat d' una corrent, que no doná temps á la gent pera redossarse á casa, tinguent que refugiarse per espay de 36 horas mortals, damunt d' una morera al peu de la casa, desde hont los veyan menejar los llabis, sens que poguessin entendre l' articulació de las paraulas. Tal era la forsa del aygua, que s' emportá unas quantas passas avall las portas d' un barri, qu' á demás d' estar obertas, tenian quatre dits de gruxa y aixó que tot era obra-mestre, puig que si no hagués sigut aixís, no 'n quedaria ni rastre.

Avants d' acabar, no vull deixar de consignar, que si alguna cosa hem fet de bó ó que puga fer lluhir á la Comissió de la Prempsa unida y Estudiants de Barcelona á ells ho debém, que son tan coneixedors del pays y que tan bona reputació gosan.

No vos penséu, que tot aixó haja deixat de costar á dits Srs. bastants capitals, ni tampoch moltes horas de vetlla privántloshi 'l son. Puig, que com diu l' adagi catalá, *cada terra, fa sa guerra*, sufriren en son comens pérduas d' alguna consideració, com succeheix sempre al tractarse d' introduhir los avensos en una finca agrícola: per cual motiu, en moltes ocasions deixan d' explotarse, seguint la rutina, per alló de, *Terra que vas, usansa que troves*.

¡Quantas onsas soterradas y quants capitals morts podrian emplearse en la primera de las industrias, seguint l' exemple d' aquets catalans!

FRANCISCO X. TOBELLA Y ARGILA.

29 Desembre 1879.

FRAGA

(AL SR. D. M. O. Y FAMILIA).

* * *

PARLARÉ d' uns tres anys enredera, quan, en una xafagosa tarde del mes d' Agost me dirigia muntat en un mal carro ab honors de tartrana, gracias al toldo ó vela que lo cubria, envers la ciutat qual nom me serveix de títol: ja en lo mateix dia me n' habia portat una bona mica de cansament ab lo trajecte qu' en carril recorreguí desd' aquesta ma populosa ciutat á la antigua capital dels Ilergetas, per quin motiu, á pesar de la bona carretera reyal (1) qu' uneix las dos mentadas poblacions troví lo camí extremadament llarch é insoportable, á lo qual no deixáren de contribuirhi, per una banda la forçada posició que deguí guardar en lo carro, per haberhi lo tartraner enquibit mes cossos humans dels que bonament hi cabian; per l' altre lo venirme l' sol de cara méntres tingué á bé passejarse per l' horizó; y per últim á la malatreta que, al anar á reclamar l' asiento que me habia prés una agrada bilíssima familia fraguense, me jugaren uns quants aragonesos dels de calsa curta y mocador ab nús al cap, oferint-me, en substitució del que se m' negava, lo fons de la

baça, com á únich lloch destinable al qui anava per vegada primera á visitar llur ciutat. Però com no hi ha un mal y ménos cap viatge que duri cent anys, termená felisment ma monótana expedicio, primera vegada en que he deixat de respirar los dolços aires de ma terra natal, fent parada á un tir de pedra de la casa de mos caríssims amichs als qui no agrahiré may prou la amabilitat y distinció ab que m' reberen y las atencions de que m' feren objecte durant mon curt estatge en aquella població, algunas de quinas particularitats y típicas costums intento descriurer sense pera aixó anar á buscar pergamins dels que sóch (ho confeso ingénuament) poch aficionat, ni á regirar llibres para veurer de quins temps poden prevenir ó deixar de prevenir las mateixas, ja que la época no altera llurs characters especials y remarcables.

Lo que llavoras vaig recullir ú observar (que fóu escassissim donat mon estat d' ánima batut encara per una no molt llunyana malaltía, y lo que me s' ha contat després per personas de mon cor volgudas es lo que presento avuy als lectors de *La Renaixensa*, mes com á via de distracció y passa-temps (que bé s' necessitan abduas cosas ja que altres assumptos graves á tots mes ó ménos nos preocupan) que no com á treball científich ó d' estudi ja que, no sent ma ploma prou apte pera lo últim, massa lograré d' ella si obtinch que entretingui y recrei una miqueta ab lo primer.

...

Qué tal ¿es bonica Fraga?—preguntava jo á mos companys de viatge entre los qui hi havia un *tio Pedro*, aragonés, que valia per dos... tanta era sa gruixaria—¡ay senyoret ¿no hi ha estat may?—me digué una bona dóna ab tó llastimós.—No per cert,—vaig contestarli.—Doncas créguim que s' hi anyorará...—afirmá ella, méntres ab tó sech y veu ronca murmurejava lo corpulent don Pedro:—Los jóvens no s' anyoran enlloch, *eh seño-*

rito?—¡Debades! diguí jo entre dents, no atrevintme á contrariarlo del tot.—Regná un moment de silenci: treguí la petaca, convidant á tots los companys de tartrana (escepció feta d' aquella dóna, única representant de son sexe) y 'ns posárem á fumar ab aquella parsimónia pròpia de tot fumador que busca en lo cigarro una distracció.

La conversa seguía á intèrvalos y pesadament tractant de moltes cosas sobre tot de la última guerra civil qu' habia flagellat á nostra desgraciada patria quan se m' ocorregué fer la següent pregunta:—¿Cóm no passa lo ferrocarril per Fraga?...—Jo li explicaré ab pocas paraulas,—me contestá un ab vivesa y ab cert aire d' ilustració—perqué no l' volgueren...—¿Qué... com ha dit?—Vaig insistir tement haberho mal entés.—Sí, home,—continuá aquell,—quan l' ingenier féu lo trassat de la via, no tant pera afavorir á la població com pera las mellors condicions d' aquella, senyalá á Fraga en lo *plano*; mes en quant ho sapigueren uns quants ricatxos, amos tots d' antichs y frequentats hostals, s' hi oposaren ab extremat empenyo fins á recórrer al govern pera que no ho aprobés, apoyant llur petició en que los hostals eran un element de riquesa del qual se n' veurian privats tan prompte com lo carril los arrivés allí.—¿Aixís obraren?—Ni més ni ménos,—contestá mon interlocutor.—¿Peró, no pensaren que ab aixó perdian bous y esquellas?—vaig exclamar jo, no poguentme convencer de la certitut del fet.—*Esto no es veritat, señorito*—diguéme el tio Pedro.—¿Qué no es veritat, *tio*, quan V. era un dels que mellor hostel tenia en aquella fetxa?—replicá l' altre esclafint una fresca rialla.—Lo *tio*, ab gran dissimulo, li doná un fort pessich pera esbravarse y esquivant la conversa se posá á dormir al poch rato.

Desde aquell moment creguí anar á visitar un poble del segle ix ó x trasplantat al nostre per una raresa.

Per fí termená mon viatge: ¡ja era hora! puix te-

nia tullits los óssos y magullats los membres de tant anar ab una mateixa y forçada posició per l' espay d' unas sis horas (2): qui escorregué son bulto sense dirme paraula, qui se despedí de mí oferintme sa casa y sa persona, al baixar del célebre carro cual recort guardaré mentres visca, si Déu me conserva la memória: era ja ben fósch; no coneixia lo terreno y per més desgracia, los del cotxe, que 'ns habia portat més de dúas horas de ventatje, avisaren á mos amichs que no arrivava aquella nit l' hoste qu' esperavan de Barcelona. Al trovarme per un moment aislat y sol, un núvol de tristesa s' apoderá de mí: comprenguí llavoras l' amarch que déu ésser lo desterro y sentí l' anyorament. Passá un instant y vingué una nena, bonicoya com un ángelá preguntarme en castellá: ¿es vosté lo senyoret Pepe?—Sí, tal, vaig contestarli, afexint desseguida.—¿Cóm te dius?...—Enriqueta, m' respongué.—Al sentir aquest nóm torná l' alegría á mon cor: l' ángel de l' amistat me donava la benvinguda.

* * *

No m' detindré en descriurer la familia que m' rebia per hoste: sols faré constar que desde lo senyor, home honradíssim y d' una bondat ilimitada, al més petit nèt d' éll, criatura graciosa en extrém, saben compendrer y encara més excercitar la hospitalitat, tal com la comprenen y excercitan los cors nobles y generosos. ¡No en va corra per llurs venas, la noble sang aragonesa!

* * *

Al sentdemá, mon primer desitj fóu lo de visitar la població, y aixís ho fíu en companyía de mon amich *Pepe*. Res té de particular la ciutat, fora d' ésser una especie d' anacronisme en ple segle XIX: carrers estrets, tortuosos, formant costas y empedrats (los que ho són) ab los palets del riu Cinca, constant galanteixedor d' una rústica bellesa

indiferent á sos dolços murmulls: casas negres, apinyadas y ficadas las unas sobre ó dintre de las altres: absoluta carencia de policia urbana; quietut y silenci propi de poblacions merament agrícolas: llóch de repós pera qui fuig dels combats de la vida: desterro interminable pera qui anhela las lluitas del progrés y la inteligencia. Tal es Fraga. Cap edifici particular ni públich crida l'atenció del viandant: la mateixa esglesia, bastant gran y espayosa, ab tot y ser gòtica dels últims de la primera época, res té de notable, exceptuat un frondós pí nascut á una banda de la porta d'entrada, com si ab sos brassos volgués ocultar als curiosos las esquerdas y esboranchs del campanar, d'estructura románica, si no recordo equivocadament. Ni un arbre, ni una font, (3) ni l' més petit adorno abelleix la ciutat qu' á pesar de tot podria tindrer una magnífica y grandiosa plassa en lo que s' anomena lo «Cigonyer» y 'ls «Obra-dors» úninchs llochs d' ella que dónan idea de qu' allí ha arriuat una espurna del progrés dels segles, y que si hi hagués empenyo podrian convertirlos en punt pera 'l esbarjo y soiatz de sos moradors. Aixís ho comprenia mon amich qui més d' una vegada procurá ferme agradosa una cosa que sens' éll hauria me semblat desagradable, esplicantme las causas d' aquell atrás ó quietisme en lo camí de la civilisació.

* * *

No t' admirí lo que veus—me deya *Pepe* tot caminant á la mida de mon pas insegur y pesat—perqué aquí no se coneix la clase mitja, nervi de las modernas societats: tots som ó senyors ó *llauradors*, los qui portan á n' aquells una especie d' odi y animositat que no poden dissimular moltes vegadas, per més que sempre, quan los hi demanan un servey, los hi fan desseguida ab la major bona voluntat. Aquesta separació radical de clases, fa que no hi puga haber relacions amistosas, ni molt mènus de familia entre los uns y 'ls altres y que, en conseqüencia los inte-

ressos dels primers sigan contraris casi sempre, y enemichs moltas vegadás de los dels segons y al revés; y al mateix temps que los llauradors se vegin dominats casi en absolut per los richs pertanyents á llur clase, puix d' aquestos son las terras que conrean y á n' aquestos dehuen recórrer quan se vehuen escasejats de numerari pera trovarne, lo que los obliga á empenyar sas hortas y camps que deixan d' esser seus á la tornada d' alguns anys per lo crescutissims interessos que los hi cobran. Aixís es—continua va mon bon amich—que veurás aquí gent molt pobre, en lo sentit de portar una vida escarrassada y miserable, y gent molt rica si bé sense ostentació ni lucso.—¿Y se coneix fácilmente la diferencia—preguntava jo á mon amable Cicerone—que hi ha entre vosaltres, los senyors y los *llauradors* ó pagessos?—Marcadíssima,—m' digué:—la notarás en lo vestir, en lo parlar y en las costums, puix tot quan vegis d' original, de típich ó d' estrany, pòts casi assegurar qu' es propi de la clase llauradora: nosaltres, ja ho haurás pogut notar, vestim á la moda, si bé no á la del últim figurí; compreném lo qu' es la societat y nos subjectém á sas lleys, á sas reglas y fins á sos capritxos: élls conservan los trajos de la mes vella antigor; per lo mateix que son explotats, fugen de la companyía d' un' altre que no siga un son igual, y parlan lo catalá ab moltas corrup-telas castellanas, quin idioma entenen;—Jo t' prometo—me deya Pepe—méntres entravam á casa de retorn del nostre passeig—ferte veurer y coneixer lo mes típich d' aquest poble pera que pugas judicarlo tú mateix.

•••

Vaig regraciarli sa perferta, al temps qu' entravam en la sala principal de la casa, ahont troví numerosas visitas que m' esperavan pera conéixerme y donarme la benvinguda. Tothom se mostrá molt amable, habentme invitat ab insistencia al ball que tendria lloch al Casino en la nit mateixa: vaig oferir anarhi pera correspondrer á la galant

invitació y ferme concepte de si las bellesas que contenia Fraga en la clase senyora, corresponian á las de la llauradora, puix entre aquestas n' hi ha de guapíssimas, molt salerosas y aptes pera fer tentar á un ménos jove que jo en mitja centuria.

...

¿T' han estranyat aquellas visitas?—me deya Pepe, méntres passavam lo pont (4) de fusta mitj destrossat per una avinguda del Cinca en época no molt llunyana.—Sí, per cert; puix no sé perquè me las han fetas quan no tenia l' honor de coneixer á cap d' aquells senyors.—Es costum nostra,—me replicá éll—de modo que quan sabém qu' en casa d' un amich (y aquí ho sóm tots) tenen un foraster (5) aném á visitar-lo desseguida pera oferirli lo poch que podem y valém á fí de que li siga mes agradosa la estada en aquesta terra, tan poch atractívola per sí mateixa.—M' agrada aixó per ésser una galantería tan poch seguida com digne de tota estima—vaig contestarli,—méntres acabavam de passar lo riu, ab lo que vaig poguer contemplar un panorama del tot nóu y pintoresch en extrém.

A l' esquerra del riu, Fraga mitj tapada per turonets de negrencas rocas y argilenca terra presentava un colp de vista sombríu y melancólich; á la dreta, estenentse la dilatada horta exuberant de verdor y de vida; al mitj, lo Cinca corrent majestuós y placevol, com nén mimat que s' arrepen-teix de las malifetas del dia anterior: estés sobre d' ell, lo pont de fusta mitj decantat y mitj destrossat: mes lluny, una barca passant los carros que de l' horta venian plens de fruita á l' altra banda del riu (6); al cim un cel tranquil, seré y blavísim; y al horizó, lo sol anantsen cap á la posta. Llauradors plegant del camp: donas ó llauradoras portant damunt llur cap, aixerit y lliure de tot envoltori, mes pes que no duria un ruch damunt sa esquena: criaturas corrent d' assí d' allá tal-lerejant son cant únich, inalterable, etern (7) la *jota* aragonesa qu' algun altre ana-

va puntejant en sa companyona inseparable; la guitarra: varietat de colors, exuberancia de vida; canturias interminables; un cap-vespre superb; aixó es lo que contemplavan mos ulls mentres mos pulmons s'afanyavan en respirar aquell aire sá y fresquivol, dolç missatger de la nit que porta lo repós pera l'home y la terra, cansats l'un de treballar, l'altre d'esser treballada tot lo dia.

Un—*buenas noches, tío Pepe*—dels dos nens, que vinguéren á buscarme ans d'anarsen al llit,—tractament familiar que dònán á tot hoste las criaturetas ó nens de las casas de senyors—m'anunciá la proximitat d'la hora del ball.—Sopárem alegrement tots los de la casa; y finit aquest important acte pera la conservació de la vida, nos dirigirem al Casino.

En lo saló d'aquest, cuadrilong de regulars dimensions y sensillament adornat. hi habia acullida una galant reunió: al entrar, restí sorprés veent tanta elegancia y bellesa aplegadas, puix ni una ni altre cosa esperava trovar en aquell lloch en tant alt grau.

Pepe se cuidá de presentarme á las principals senyoretas de la població. Al poch rato puntejá lo piano (8) una polka quinas notas tenen sempre lo privilegi d'atreurem y ferme decantar una mica á las aficions de Terpsícore, per lo que aní á buscarme una agraciada moreneta. Al termenarla diguéme Pepe: ¿vols refrescar?—¡Bé ho necesito!—Anárem al café y me serviren caldo.—¿Aixó refresca?... preguntí jo, tan sorprés com qui veu visions.—Ab rigor, no; però alimenta y dóna forçes; nosaltres ho fem aixís sempre que tenim ball; enlloch de begudas qu'espallan la salut y debilitan lo ventrell, doném ordre de que 'ns tingan arreglat un succulent caldo de gallina. No deixí

de trovar rahonable aquesta costum ó moda y vaig alabarla després qu' una bona tassa d' aquell refrigerant me féu recobrar l' ánim perdut ó decandit pe' l' ball. Tornarem al saló al temps que se ballava la *Virginia* ball antich que vaig trovar monótono é interminable, y en el que vullas que no, m' hi feren péndrer part. Acabat aquest, nos retirárem en Pepe y jo, comunicantnos amigablement las diferentes impresions que nos causáren nostras respectivas balladoras.

...

Una boda! una boda! cridavan varias criaturas méntres acabava de vestirme y arreglar-me para eixir de mon cuarto; atret no tant per los crits aquells com pera véurer lo que tingués d' original un consemblant fet, vaig atansarme al balcó. No s' féu esperar gayre la comitiva que venia del carrer major. Obrián la marxa los nomenats *acompanyants* en nombre de tres ó quatre vestits de festa y portant quiscú sombrero calanyés adornat ab amplas cintas de colors vistosos y llampants, tocant bandurrias y guitarras totas enflocadas y guarnidas y cantant *jotas* alusivas la major part als nuvis y sobre tot á la bellesa de la donzella que venia d' ésser posada al dolcíssim jóu del matrimoni: seguian després aquestos, formant una parella encisadora, éll per lo colrat de son rostre, lo fornit de son cos y lo marcial de son aire; ella per sa bellesa extrema, sa blancura d' alabastre y sa juvenesa casi infantil puig ab prou feynas entraria en lo dia de sas esposallas en la graciosa edat dels 12 anys: venian després los parents y convidats, anant primer los homens y després las dónas, aquells ab sombreros d' amplas alas, gran capa color de pansa, calsa curta cenyida un xich mes avall del jonoll, calcetins blanchs y sabata negre: aquestas ab sos pentinats enredera y lo monyo qu' en dihuen de pica-porta, d' una complicadíssima trena, ab llurs cotillas de seda per damunt de la qual íxlashi un xich la blanca ca-

misa arremangada en los brassos, los envirolats mocadors de trenat sarrell al coll, las faldillas curtas y estufadas, las pantorrillas núas (10), y lo peu en sabatetas negras empresonat.—Passada que fôu l' alegre y venturosa comitiva quan ressonavan encara las canturias y tocatas, vingué mon amich ab el qui vaig enterarme de lo que m' mancava sapiguer sobre las bodas, una de las quals acabava de presenciar. Entrárem adins y ell s' apresurá á satisfacer mos desitjos d' aquesta manera:

...

Quan arriba—comensá Pepe—lo dia senyalat pera la boda, van los *acompanyants*, parents sempre prócsims de l' una y l' altre banda, á buscar las dónas casadas y homens convidats ab tots los qui se dirigeixen á la esglesia seguint á la donzelleta qui va endevant en mitj de dos préberes, ó de son pare y un prébere: un colp allí se fá l' acostumada y sagrada cerimonia, habenthi además el que per *arras* portan los promesos una coca (11) cada hú, plena de llassets y cintas, y que los hi posan al coll una blanca tovallola en representació del jòu á que un y altre se subjectan. Un colp casats, ixen de la esglesia en lo modo com los has vist ara, y aixís van los *acompanyants* á buscar las donzellas convidadas, puig has de sapiguer que no n' va cap al solemne acte desús dit. Reunits tots,—prosseguí—recorren la població tocant y cantant sempre fins á l' hora de dinar que té lloch á casa de la nóvia y en el que s' acostuma á gastar una barbaritat, puix pera l' caldo sol, hi ha qui mata 60 y 70 gallinas aquell dia. Termenat lo dinar, al qual segueix la natural gatzara y bulliciós xivarri, tornan á eixir de la casa y, passejant per la població, van á casa del nuvi ahont lo deixan en santa y desitjada pau en companyía de la que es'ja sa mitja taronja.

...

Si m' complasqué ó no la explicació de mon amich, po-

drás judicarho tú mateix oh lector, ab l' impressió que t' haurá causat sa lectura á pesar d' esser tan pobrement descrita; y mes te complauria si com á mí m' succeí, poguessis escoltar una *jota* del célebre, en Fraga, Calucho, el qui á mes de tindrer una magnífica veu y de cantar ab molt gust, improvisa las seguidillas en mes nombre, que no conta diners en un matí lo mateix caixer del Banch. Però á fí de que pugas quan ménos coneixer n' una, te transcrich com á mostra la següent:

(12) Piensan los enamorados,
Piensan y no piensan bien,
Piensan que nadie los mira
Y todo el mundo los ve.

. . .

'L enterro, prop del bateig,
«—Prop del istiu la tardor;»

diu lo popular é inspirat Pitarra en una de sas mellors obras dramáticas (13); y cito aquestos versos, perquè precisament després d' haber descrit las costums pròpias de las bodas, m' acut tractar de las que se segueixen quan mor algú, sia senyor ó llaurador; home ó dóna.

Las campanas de la parròquia brandan planyívolment: ressonan tristas pe 'ls àmbits de la ciutat y llurs pesarosas batalladas fereixen invisibles lo cor de tota una familia qu' ha vist pérdrer un de sos individus. Méntres ellas s' afanyan en cumplir sa dolorosa tasca, ¡adéu! d' eterna despedida á n' aquell que l' món deixá, dirigit; arriuan á la casa mortuoria, tot murmujeant plegarias, los capellans precedits de la créu y escolanets per' acompanyar al sagrat lloch del repós las míseras despullas del difunt. Lo cementiri se trova fora ciutat, després d' haber pujat una costa regular, monótona y trista puig no s' veu ni la població, ni l' riu, ni un conreu, ni una arbreda, per haber sigut arrassats tots los boscos de las montanyas circunvehi-

nas alguns anys enredera y quedat descuidada en absolut llur replantació. (14).

Per aqueix camí, solitari y trist, fa via la endolada comitiva.—Obra lo pas la créu,—aquest mistich signe de nostra redenció que nos acull al náixer y nos acompanya fins després de morts,—segueixen los escolanets y capellans entonant funerarias salmodias; y á n' aquestos lo cos del difunt vestit ab negre vesta (10) ficat en una caixa des-tapada, qu' á pes de brassos la portan sis congregants ab tanda ab los demés cofreres, venen després los de la familia y amichs precedint los hòmens á las dónas, presidint lo dol un prébere, y plorant aquestas ab grans crits y exclamacions que de tan dolorosas sembla que volen partir las pedras.

Aixís arriuan al cementiri ahont duran los planys y queixas fins y á tant qu' al cos del difunt lo colga la sagrada terra. Un *requiescat in pace* entonat ab veu solemne, dóna terme á aquest acte que fa véurer al home lo qu' es y quan prompte acavan totas sas grandesas, tot son orgull, tot son saber, tots sos dolors y afanys.

¿Parlaré ara d' alguna altre cosa, la célebre massa, per exemple? no te vull cansar mes lector, puix si bé hi ha certas costums antigas en aqueix poble, com lo de conservar lo rosari de l' aurora, costums més ó ménos usadas encara en altres punts de Espanya y de Catalunya; diferencias en lo parlar, en lo guisar, en lo vestir, etc., etc., no es ja merament especial de Fraga sinó que es general al Aragó ahont, per desgracia, s' oblida mes y mes cada dia la germandó qu' en altres temps ab los catalans los havia unit pera bé seu, alegría nostra y preponderancia de tots. Ab tot, no vull deixar passar per alt lo de que en la clase senyora s' ha infiltrat, á mon pensar desastrosament, la moda francesa de dir *tu* los fills als pares, cosa que moltas vegadas posa en lo cas de no sapiguer si los qui en-

rahonan són amichs entre los qui se permet qualsevol paraulada, ó bé individus als qui separar deuria lo natural respecte del inferior al superior, del sér que déu la vida á n' aquell que li ha donada.

...

Sols t' encomanaré, lector, pera acabar, que si un dia vas á Aragó, los hi digas qu' aquí en Catalunya recordém sempre ab molt gust l' hostatge franch y generós qu' ells dispensan; y que sempre qu' un aragonés vulla vindrer á sentarse en nostra taula, trovará en ella no la del amich, sinó la payral d' antichs temps: la de son germá.

JOSEPH M.ª VALLS Y VICENS.

Novembre de 1879

NOTAS

- (1) La de Barcelona á Madrit.
- (2) Distancia que hi ha de Lleyda á Fraga seguint l' adamunt dita carretera, magnificament conservada en aquella fetxa.
- (3) No sols no hi ha cap font pública sinó que no se 'n trova una sola en tota la població que s' veu obligada á baixar al riu á buscar l' aygua necessaria pera l' consúm de cada casa.
- (4) Méntres escribiam aquest article, habém llegit en la «Publicidad» (del 2 del corrent) copiantho de «El Diario de Huesca,» que l' referit pont habia sigut arrastrat per la gran é impetuosa corrent del Cinca.
- (5) Aquesta costum sols la observan quan l' hoste es també de la clase *senyora*, qu' ells ne dihuen, degut á la referida separació de clases qu' en Fraga existeixen.
- (6) L' horta, com diém en lo text, es abundantíssima en tota mena de fruita, sobre tot en figas, conegudas com las mellors per tot lo món y que són la principal riquesa d' aquell país, judicantse llur cullita ab las que s' exportan en més de 30,000 ds. cad' any; oli, blat, cánam y tardaneries com monjetas, blat de moro, etc.
- (7) Uso aquesta paraula porque m' sembla la mes própia pera denotar qu' á tota hora, fins en las mes altas de la nit, y en tot temps no se sent altre cançó ni altre tonada qu' aquellas.
- (8) En la ciutat no hi ha orquesta y á escepció feta del piano en la clase

senyora, no se usan, ni s' coneixen qu' es mes, entre l' poble altres instruments que la bandurria y la guitarra.

(9) Entre los llauradors ó pagesos es costum arreladíssima la de casarse jóves, sobre tot las noyas qu' en la majoría dels casos dehuen esperar tindre la edat nubil pera efectuarho; aixís es que si als 14 ó 15 anys no han contret matrimoni se las considera ja envellidas ó ab algun defecte. En la clase alta no succeheix tant, però també ho tenen en molta consideració.

(10) Sols al hivern usan mitjas y encara las gastan d' estamp finissim de color de carn.

(11) En alguns punts de Catalunya se portan dos panets que se 'ls nomena «*l' pá d' ansias.*»

(12) Fòra interminable si volgués continuar aquí las innumerables seguidillas que' allí cantan la major part dedicadas á la Verge del Pilar, y que venen á dir en substancia lo d' aquesta: Zaragoza es un rosal—que ha nacido en Aragon—y la Virgen del Pilar—es su capullo mejor.

(13) Lo Rector de Vallfogona.

(14) Aquesta indiferencia pera lo conrréu de la terra de bosch, prové per una banda del encarinyament dels pagesos ab l' horta y per l' altre del molt terme que té Fraga, puix arriba á unas 17 horas.

(15) Aixó succeheix sols quan lo difunt pertaneix á alguna cofradía, puig en los demás casos l' enmortallan tant si es home com dóna.

(16) Malte-Brun la cita en sa Geografía Universal. En Fraga es molt válida la opinió que diu qu' un cop d' ella arriba á treurer pols de sota l' aygua.

LA CANSÓ DEL FORJADOR

Arreglo del francés.

A peu dret prop de l' enclusa
vaig á comensá 'l jornal;
tan bon punt clareja 'l dia
ja es encesa la fornal.

Pica, martell, pica y ressona,
xafa 'l metall qu' espurnas treu;
ja tindrè feyna per' estona
¡grat sia Deu!

apa, xarrich, enlayre 'l mall;
canti l' enclusa ab veu de ferro:
¡gloria al treball!

Quan á doll ma suor goteja
los meus brassos son més forts;
quan més brolla més s' alentan
mon coratje y mon esforços.

Perlas llensant ella 'm corona
y en mos cabells brillar se veu.

Ja tindrè feyna pera estona,
¡grat sia Deu!

apa, xarrich, enlayre 'l mall;
canti l' enclusa ab veu de ferro:
¡gloria al treball!

Lo mal rich que de ma blusa
aparta 'ls ulls mofejant,

mes d' un cop glateix y enveja
lo goig que tinch treballant.
Lo goig complert Deu sempre 'l dona
á qui ab poch or felís se creu:
ja tindrè feyna pera estona,
¡grat sia Deu!
apa, xarrich, enlayre 'l mall;
canti l' enclusa ab veu de ferro:
¡gloria al treball!

M' agrada forjar l' arada
que al mon nodreix ab bon blat,
per forjar enginys de guerra
may lo ferro he caldejat.
Misèria y dol la guerra dona
¡visca la pau per tot arreu!
Ja tindrè feyna pera estona
¡grat sia Deu!
apa, xarrich, enlayre 'l mall;
canti l' enclusa ab veu de ferro:
¡gloria al treball!

Encar que á pes d' or m' ho paguen
may grillons voldré forjá',
no hi valdrian amenassas:
primé al foch fondré la má.
Pica, martell, fes feyna bona,
la feyna vil ¡may, á cap preu!
ja 'n tinch d' honrada pera estona
¡grat sia Deu!
apa, xarrich, enlayre 'l mall;
canti l' enclusa ab veu de ferro:
¡gloria al treball!

De mon obradó en la fosca
jo só més felís que un rey;
bé pot serne qui ab sa feyna
á tothom sab fer servey.
Lo meu renom al lluny ressona
y es lo martell lo ceptre meu;
ja tindrè feyna pera estona
¡grat sia Deu!
apa, xarrich, enlayre 'l mall;
canti l' enclusa ab veu de ferro:
¡gloria al treball!

La fornal me dona vida
¡visca 'l foch d' aquest infern!
si á l' istiu prop d' ell hi suo,
hi estich bé al mitj del ivern.
Mentres hi trobi enhorabona
lo pá del jorn, ningú me 'n treu;
ja tindré feyna pera estona
¡grat sia Deu!
apa, xarrich, enlayre 'l mall;
canti l' enclusa ab veu de ferro:
¡gloria al treball!

Quan lo ferro bull ab rabia
lo faig esclau de mas mans
tot cantant plé d' esperansa:
del treball ne vé 'l descans.
Dali mes fort, entorn ressona,
á cada cop la meva veu.
Ja tindré feyna pera estona
¡grat sia Deu!
apa, xarrich, enlayre 'l mall;
canti l' enclusa ab veu de ferro:
¡gloria al treball!

JASCINTO TORRES Y REYATÓ.

LA SORT DE L' EURA

Si jo 'm pogués á ton costat asseure'
la teva ingratitut no 'm mataria,
y ma amor solitari creixeria,
com en ta paret l' eura.

La paret ne sustenta sa flaquesa,
l' aroma l' eura ab fullas d' esmeralda;
tu mon cap sostindrias ab ta falda
jo, ab mos cants, ta bellesa.

Y quan fugis cansada la fortuna
al morir quedariam en la serra,
com queda en la paret que se 'n va á terra
l' eura sota la runa.

JOSEPH SERRA Y CAMPDELACREU.

LA POESIA.

Jo soch la poèsia;
jo soch aquella verge santa y pura
que vaig baixar al mon, per dar ventura
al hom que verament me sab sentir;

Y á aquell qu' ab fé m' ansia
y en ma sombra s' adorm, d' amor rublerta,
corona de llaurer, quant se desperta
li faig cenyir.

Sens mi, fora la vida,
tristíssima presó, crudel tortura,
sols jo soch la bellesa, la hermosura
que del Etern revela la grandor.

Jo vaig al pler unida,
de l' ànima soch bella primavera,
jo soch la pau, lo goig, la ditja vera,
perque umplo 'l cor.

Y l' home per ço 'm busca,
mes ¡ay! vá es son afany, vana sa empresa,
¡que 'm busca en mitj del fanch y soch puresa!
que 'm busca en la foscó sent claretat!

Sa intel·ligencia ofusca
de las passions del cos la vil miseria
y 'l que sols sab sentir ab la materia,
may m' ha trobat.

Monarques de la terra,
avars del ceptre, que tant sols voldriau
per satisfé 'ls capritjos, y fariau
al home qu' ha nat lliure, vostre esclau;

No 'm busqueu en la guerra
qu' ansieu per engrandir vostra corona,
jo soch la que á los pobles ditxa dona;
jo soch la pau.

¡Oh joventut incauta
 que de mon suau oreig gosar voldrias!
 en mitj lúbrichs festins, ó ja en orgías;
 no m' hi busquis jamay ¡que no hi soch pas!

¡Que 'l be sia ta pauta!
 que 'l mal no es bell, y ab mi no s' hi concilia;
 busca la tendre llar de la familia,
 y 'm trobarás.

¡Oh turbas enganyadas
 qu' en nom del bé del poble, sens criteri,
 destruïu temples y arts, honras é Imperi;
 á terra ja 'l coltell ab ira alsat!

Torneu vostras miradas
 envers l' honrat treball, ja l' experiencia
 vos ho dirá algun jorn; no soch llissencia,
 soch llibertat.

Oh amant si est nom mereixes
 sols perque 't te encantat una donzella
 y l' amas... ¡si 't convé! y la buscas bella
 y l' aman tos sentits ¡may lo teu cor;

Mon foch tu no 'l coneixes!
 si 'l vols, de ton desitj lo crit detura,
 que jo no he sigut may la passió impura;
 jo soch l' amor.

¡Oh filosofhs sens creencia,
 que la virtut negueu, d' aquesta vida,
 l' amor y l' amistat trobeu mentida,
 y fins la religió teniu per re;

¡Ja hi soch també en la ciencia!
 mes no en la que respira 'l lleig cinisme;
 ben lluny sempre de mi l' exepticisme;
 jo soch la fé.

Vosaltres que os diheu poetas,
 y la fé y ni l' amor, may l' heu entesa,
 si inspira vostres cants sols l' impuresa,
 poetas, vosaltres, may, may ho sereu;

Mas fonts no son secretas,
 mes, puras, santas son, ¡que 'l cel m' envia!
 jo soch la fé y l' amor... jo soch la poesia,
 ¡¡so 'l buf de Deu!!

M. CUADRAS Y FELIU.

BIOGRAFÍA

EXPANSIONS, POESÍAS LÍRICAS de D. Francesch Ubach y Vinyeta, Mestre en Gay Saber.—Barcelona Estampa de la Renaixensa.—1879.

Tasca un bon xich difícil es la que 'ns havém emprés havent de fer la crítica de l' última obra del Sr. Ubach y Vinyeta després que la opinió está formada.

A nostre entendre com que l' obra de que 'ns ocupém es deguda á un mestre en Gay Saber y bastantas de las poesías han sigut distingidas en certámens públichs y per lo tant han sobresurtit d'entre la munió d' escriptors que acostuman á concórrer á tant nobles lluytas, es en va que parlém de la armonía y cadencia dels versos, cosa aquesta que no 's pot negar al autor de las poesías *Ripoll y Mavila* ni dels elevats pensaments é imatjes ab que revesteix totas sas poesias ja sigan históricas, ja purament líricas, ja tingan la forma de romans en qual género se ha conquistat per sí sol un nom enveja-ble lo Sr. Ubach, ja sigan en sas poesías líricas que com havem dit mes amunt li han valgut un sens fi de distincions de part de Jurats calificadors. Aixís donchs nos concretarém solzament á examinar lo llibre titolat *Expansions*, en conjunt, puig res de nou diriam després dels notables escriptors que en la crítica 'ns han precedit, si examinessim una á una las poesías de variats géneros que ocupan las 232 planas que te 'l llibre.

Donant donchs per sentat que tots los versos son ben fets, que los pensaments son brillants y las imatjes tenen lo millor que las pot abonar, aixó es, la novetat, entrém de plá á la crítica que 'ns havem proposat fer.

La poesia tal com la compreném nosaltres mes que al art ha d'

esser deguda al sentiment, lo que lo cor sent es lo que deu traslaldarse en lo paper y comunicar al lector las impressions del poeta fentlo riurer ab sas riallas, plorar ab sos plors, gosar en sos goigs y penar en sas penas. Baix aquest punt de vista te lo llibre del senyor Ubach lo defecte capital. Al descriurens lo autor un paisatge, una posta de sol, una matinada, etc. etc., ho fa ab colors vius, mes tot es fill del estudi, lo sentiment no hi está encarnat, lo artista hi ha trevallat, no lo poeta. La poesia mística, género bastant difícil en nostre sigle, te també sa representació, encar que petita, en las *Expansions*. Las poesías de dit género á mes de mancarhi lo sentiment están faltadas dels pensaments que envers la divinitat están basadas y que son lo que constituheixen aquest género. La Mare de Deu que nosaltres veyem en las poesías del Sr. Ubach, es la pura y sencilla pagesa de nostras encontradas; las estrofas que li dedica poden també dirigirse á una estimada, á una esposa, á una mare; tracta de la dona terrenal no de la divina. Ja sabem que lo género es tant difícil que fins lo nostre primer poeta místich contemporani ha sigut tildat en alguna de sas poesías de cantar l' amor á la divinitat ab las espressions mes gráficas que pera l' amor terrenal se farian, per un dels mes reputats crítichs de la nació de que avuy formem part; mes com lo Sr. Ubach es poeta de reputació, just es de que li siguém severs, y si concell poguessim donarli, fora 'l de que no 's mogués de cantar la patria, cosa aquesta última totalment diferente de lo que deixém dit. Las poesías del Sr. Ubach basadas en l' amor á la Patria catalana é inclosas en lo citat llibre, bastan per sí solas á donar justa fama á un poeta. Tot lo que en ellas diu, se veu que de son cor ha sortit, y ja en lo plany, joya ó desitj es enérgich ensemps que fácil y expontáneo. Aquest es per nosaltres lo *fort* del Sr. Ubach. Pochs son los poetas que l' igualan, y prova ne 's l' aplech de *romansos* justament celebrats per tot y per tothom.

Aquest es per nosaltres lo judici que de las *Expansions* n' havem format y per mes que defectes hi hagi, com en tota obra humana, molt y molt contents estariam y molt per ditxosa se 'n podria donar la moderna poesia, si tots los tomos que veuhen la llum pública fossin com lo de que 'ns acabem de ocupar.

X.

CONSISTORI

DELS

JOCHS FLORALS DE BARCELONA

CONVOCATORIA PERA 'LS DEL ANY 1880

ls honorables poetas y prosadors de Catalunya y de tots los comtats y antichs realmes hont la nostra llengua es parlada ò coneguda, 'ls set Mantenedors del CONSISTORI DELS JOCHS FLORALS DE BARCELONA, en l' any xxiiè de llur restauració, salut,

Pera mellor cumplir l' honrosa comanda que 'ns feu lo respectable Cos d' Adjunts lo dia 14 de Novembre passat, vos invitam á pendre part en los JOCHS FLORALS de 1880, que in-seguint l' esperit de l' institució y la costum de temps establerta, serán regits per lo següent cartell, desitjantvos á tots clar ingeni y alta inspiració y á nosaltres dretura y acert pera jutjar als més dignes.

CARTELL

Lo primer diumenge de Maig, qu' en lo vinent s' escau al dia 2, serán adjudicats en la festa poètica dels Jochs Florals, als autors que resulten esserho dels treballs premiats, los següents

PREMIS ORDINARIS

UNA ENGLANTINA D' OR, que s' entregará al qui haja trovat ab més acert sobre qualsevol dels fets històrichs, usatjes ò costums de la terra catalana, essent preferida, en igualtat de mèrit, la poesia escrita en la forma narrativa de romans ò llegenda.

UNA VIOLA D' OR Y D' ARGENT, que será adjudicada al autor de la mellor composició lírica, ja sia religiosa ò bé moral.

UNA FLOR NATURAL, premi anomenat *d' honor y cortesia*, que s' otorgará al qui haja presentat una poesia més inspirada sobre tema que 's dexa al bon gust dels trovadors. Lo qui l' obtinga haurá de ferne present á la dama de sa elecció la qual, proclamada REYNA DE LA FESTA com d' antich s' acostumava, entregará 'ls premis restants als qui n' hajan sigut guanyadors.

A més d' aquests tres, s' adjudicarán en la mateixa festa poètica los següents

PREMIS EXTRAORDINARIS

UNA ESTÁTUA DE BRONZE representant la Tragedia, obra de D. Antoni Fabrés, ofertá per l' Excma. Diputació Provincial de Barcelona, que s' otorgará al autor del mellor drama ò tragedia.

UN BROT DE TARONJER, ofert per la Excma. Diputació Provincial de Valencia, que será adjudicat al qui mellor cante alguna de las glorias d' aquell antich realme.

UN CLAVELL D' OR Y D' ARGENT, ofert per l' Excm. Ajuntament de Reus, que s' entregará al autor de la mellor composició en vers, sia lírica ò escrita en la forma de romans, que cante ò descriga més bé algun dels fets històrichs esdevinguts en la provincia de Tarragona.

UN MEDALLÓ D' OR, premi ofert per una agrupació catalanista, que s' adjudicará al qui, inspirantse en lo *renaxement del esperit catalá*, haja presentat lo mellor himne, qu' haurá d' esser breu y enèrgich y reunir condicions pera posarse en música.

UNA MEDALLA DE PLATA, oferta per l' Ateneo Barcelonés, que será adjudicada al autor de la mellor colecció d' articles crítics que tén-dexen á moralisar las costums catalanas.

UNA LÁPIDA DE MARBRE NEGRE AB L' ESCUT DE LA SOCIETAT GRABAT EN OR, oferta per l' Associació Catalanista d' Excursions Científicas, que será otorgada al autor de la mellor monografía d' un monument, població ò encontrada de Catalunya.

UNA JOYA ARTÍSTICA Y ALEGÒRICA, oferta per l' Associació d' Excursions Catalana, que s' entregará al autor de la mellor colecció de tradicions d' una comarca de Catalunya, en nombre de sis almenys, en prosa, donantse la preferència á la que, á més de la bellesa de la forma, continga més datos pera explicar llur origen.

UN OBJECTE D' ART, ofert per la Redacció de la Revista Catalana LA RENAIXENSA, que 'l guanyará l' autor de la mellor novela de costums.

UN OBJECTE D' ART, ofert per una Societat Catalanista, que s' otorgará al autor de la mellor poesia de carácter marcadament festiu y que reunesca més condicions literarias.

De més á més, lo Consistori podrà adjudicar los premis extraordinaris que tinga á bé crear y 'ls accèssits y mencions que crega merescuts, segons lo resultat del certámen.

Tota composició per' entrar en concurs haurá d' esser inèdita y estar escrita en antich ò modern catalá literari d' est Principat, Mallorca y Valencia, ò en qualsevol dels dialectes del Mitx-jorn de la Fransa, ab tal que l' autor, evitant l' influencia de tot' altra mena de parlar estranya al país de la llengua d' Oc, procure escriure de la manera més semblant al antich provensal ò al catalá literari.

Tots los treballs haurán d' adrearse al Secretari d' est Consistori —Ronda de Sant Pere 166 y Méndez Núñez 18, segon pis,—avans del mitxdia del 1.er d' Abril vinent, acompanyat cad' un d' un plech clos que contindrà 'l nom del autor y durá en lo sobrescrit lo títol y lema de la composició á que pertanye.

Los plechs corresponents als treballs no premiats serán cremats publicament, després d' oberts los dels autors qu' hajan obtingut joya ò accèssit y proclamats llurs noms.

Tot' obra premiada quedarà de propietat del Consistori, durant lo terme d' un any, contador desde 'l dia de la festa.

¡Que Deu vos done á tots la llum de l' inteligencia y 'l foch del sentiment, pera cantar ab esperit ben catalá la PATRIA, la FÈ y l' AMOR!

Fou escrit y firmat lo present CARTELL en la Ciutat de Barcelona als 31 de Desembre de l' any 1879, pe 'ls set Mantenedors.

TEODOR LLORENTE, *President*.—RAMON DE SISCAR, *Vice-President*.
—CONRAT ROURE.—ALVAR VERDAGUER.—JOAN SARDÁ.—EMILI VILANOVA.—FRANCESCH MATHEU, *Secretari*.

NOVAS

DEM las gracias á tots aquells periódichs que durant l' any han honrat LA RENAIXENSA reproduhint articles y poesías aparegudas en nostras planas, y mes que á tots á nostre estimat colega *Lo Gay Saber* que ho ha fet mes que 'ls altres en sas columnas y folletins. Ultimament *La Publicidad* ha reproduhit bona part del *Compte de Foix* de Balaguer y en la *Revista de Canarias* veyem també ab satisfacció reproduhit, mes traduhit al castellá, *L' ideal d' un romántich* de Oller.

En la tarde del 28 del present mes baixá al sepulcre lo Rt. senyor D. Salvador Mestres doctor en filosofía y lletras y catedràtich de nostre institut provincial. LA RENAIXENSA junta son dolor al de la familia del Sr. Mestres que fou erudit escriptor y entussiasta catalanista. Lo virtuós sacerdot que avuy plorém havia sigut mantenedor dels Jochs Florals, y 'ns tenia promesos per nostra Revista uns articles documentats sobre la revolució nomenada dels segadors.

S' está imprimint y dintre poch veurá la llum pública una cansó catalana composta per D. Eussebi Ferrán y titulada *Sol d' estiu*.

La lletra es deguda á D. Artur Gallard, y en la portada hi haurá un dibuix alegórich original del conegut artista Sr. Llovera.

Ha vist la llum un nou setmanari catalá titolat *La Marsellesa*. Se publica tots los dijous.

S' ha estrenat en lo Teatre Principal de Vilanova y Geltrú, sent molt aplaudida, la comedia en un acte y en vers de D. Joseph Verdú *Borregos de ca 'l Caba*.

Ab aquest número que correspont al últim del any repartim los dos índices dels últims dos tomos. Peral' any próxim tenim ja en cartera de distingits escriptors travalls y poesías que estem segurs

han de honrar grantment al modern catalanisme. Los tomos de la Biblioteca tots ells joyas literarias, veurán la llum dintre'l trimestre que 'ls correspongan.

Al passar per Valencia la comissió barcelonesa que aná á distribuir los fondos recaudats per los necessitats de Murcia, aná á visitar al president dels Jochs florals d'enguany, Sr. Llorente, qui manifestá son agrahiment al cos d' adjunts per haberlo nomenat per tal càrrech, y manifestá al Sr. Tobella, redactor de LA RENAIXENSA é individuo de la mentada comissió, venir tant aviat li fos possible pera pendre part en la discussió dels treballs que als Jochs florals se presentin.

Nosaltres agrahits á esta proba d' entussiasme per la primera de nostras institucions catalanistas, lo felicitem novament per sa elecció y li regraciém tant á ell com al redactor de *Las Provincias*, senyor Solís, las moltas probas d' atenció donadas á la comissió barcelonesa.

Sabém que nostre estimat colega lo *Diari Catalá* obrirá dintre poch un eertámen continuat á fi de fer progressar la prosa catalana, publicant los articles premiats en los números literaris dels dijous.

A la major brevetat lo citat *Diari* publicarà las bases que transcriurém.

Dos joves escriptors d' aquesta ciutat han acabat un drama en tres actes, que 's titula *Ni tart ni may*. Esta obra perteneix á un género nou encara en lo teatro catalá.

La societat Lo Rat-Penat, de Valencia, continúa celebrant vetlladas, en las que s' hi llegeixen importants treballs dels escriptors d' aquella ciutat, que ab tant entussiasme treballan per l' esplendor del renaixement de nostra literatura. Molts son los aplausos que la escullida concurrència que hi assisteix tributa als autors que hi prenen part.

SUMARI

F. X. TOBELLA Y ARGILA. . .	La hisenda dels catalans.	537
J. M. VALLS Y VICENS. . .	Fraga.	542
J. TORRES Y REYATÓ. . .	La cansó del forjador.	382
J. SERRA Y CAMPDELACREU.	La sort de l' eura.	559
M. CUADRAS Y FELIU. . .	La poesia.	560
X.	Bibliografia.	529
	Consistori dels Jochs Florals de Barcelona.	564
	Novas.	533